

SPÓŁKI Z UDZIAŁEM SKARBU PAŃSTWA A SKARB PAŃSTWA

redakcja naukowa
Andrzej Kidyba

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Stan prawny na 1 października 2014 r.

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Joanna Cybulska

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-3432-7

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 7

Uwagi wstępne / 9

Maciej Bałtowski

Spółki Skarbu Państwa – próba typologii / 11

Zdzisław Gawlik

Skarb Państwa jako *shadow shareholder* – czy Skarb Państwa może w kontrolowanej przez siebie spółce usunąć się w cień? / 29

Andrzej Gorgol

Wpłaty z zysku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa / 41

Aleksander Kappes, Wiktor Matysiak

Interes państwa a interes spółki Skarbu Państwa / 61

Marek Leśniak

Granice prawa własności w zakresie rozporządzania mieniem spółek kapitałowych z udziałem Skarbu Państwa – zagadnienia wybrane / 74

Przemysław Malinowski

Spółki z udziałem Skarbu Państwa jako podmioty prowadzące działalność leczniczą – kilka uwag na tle ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej / 88

Maciej Mataczyński

Rola przewodniczącego rady nadzorczej w spółce publicznej kontrolowanej przez Skarb Państwa / 102

Marek Michalski

Spółki Skarbu Państwa na rynku kapitałowym / 125

Tomasz Sójka

**Prawo do informacji dominującego akcjonariusza spółki publicznej
– ograniczenia przedmiotowe / 137**

Rafał Szczepaniak

**Spółka komunalna a spółka z udziałem Skarbu Państwa – szkic do
charakterystyki porównawczej / 153**

Anne-Marie Weber

**Interes spółki Skarbu Państwa – między interesem publicznym
a interesem prywatnym / 184**

Piotr Marcin Wiórek

**Obowiązki lojalności Skarbu Państwa jako współnika (akcjonariusza)
spółki kapitałowej / 199**

Krzysztof Zamasz, Michał Gramatyka

**Oczekiwania zarządzającego spółką giełdową kontrolowaną przez
Skarb Państwa – „pozwólcie na kontakt z właścicielem” – okiem
praktyków zarządzania / 222**

Jakub Jan Zięty

Cel spółki kapitałowej z udziałem Skarbu Państwa / 236

Magdalena Zmysłowska

**Instrumenty prawa spółek wykorzystywane przez Skarb Państwa
w celu zagwarantowania sobie kontroli operacyjnej nad spółką
publiczną / 252**

Wykaz skrótów

Akty prawne

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.s.h.** ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- o.p.** ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.)
- u.f.p.** ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.)
- u.o.i.f.** ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 94 z późn. zm.)
- u.o.p.** ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów

- finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1382 z późn. zm.)
- u.s.d.g.** ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
- u.w.z.** ustawa z dnia 1 grudnia 1995 r. o wpłatach z zysku przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 154, poz. 92 z późn. zm.)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- Mon. Praw.** Monitor Prawniczy
- OSA** Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
- OSN** Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNC-ZD** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zeszyt Dodatkowy
- OSP** Orzecznictwo Sądów Polskich
- OTK** Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A** Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
- OTK ZU** Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy
- PiP** Państwo i Prawo
- PPH** Przegląd Prawa Handlowego
- PUG** Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
- RPEiS** Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Uwagi wstępne

Niniejsze opracowanie poświęcone zostało relacjom między Skarbem Państwa, będącym cywilistycznym upostaciowieniem państwa, a spółkami z udziałem Skarbu Państwa. Relacje te ulegały ewolucji na przestrzeni ostatnich 25 lat, a ściślej – powinny ulegać zmianom. Nie zawsze jednak w relacjach tych dostrzega się zmianę sytuacji, w której Skarb Państwa nie jest już jedynym właścicielem udziałów bądź akcji, a staje się współnikiem mniejszościowym. Relacje między Skarbem Państwa a spółkami z jego udziałem nakazują postawić pytanie, czy państwo powinno pozostawać w cieniu, czy też może powinno aktywnie i jak rzeczywisty właściciel „pilnować” swoich, a więc także publicznych interesów? Ustalenie granic między interesem Skarbu Państwa a interesem spółki z udziałem Skarbu Państwa (czy też problem granic między interesem publicznym a interesem prywatnym) stanowi poważne wyzwanie.

Samo pojęcie spółki z udziałem Skarbu Państwa zastąpiło pojęcie spółki Skarbu Państwa. Należy zwrócić uwagę na niejednorodność tego ostatniego określenia w sytuacji, gdy Skarb Państwa jest jedynym współnikiem (spółki jednoosobowe), współnikiem większościowym i w końcu – gdy jest współnikiem mniejszościowym. W każdej z tych grup rodzą się różne problemy. Przede wszystkim pojawia się kwestia dopuszczalności i granic wpływu na takie spółki, w szczególności w sytuacji gdy Skarb Państwa nie jest już jedynym współnikiem.

Należy pamiętać o obowiązującym również spółki z udziałem Skarbu Państwa artykule 20 k.s.h., który statuuje zasadę równego traktowania współników w tych samych okolicznościach. Wyjątkowe problemy stają zarówno przed samymi spółkami, jak i Skarbem Państwa, gdy ten ostatni jest współnikiem mniejszościowym. W każdym z przypadków spółek z udziałem Skarbu Państwa powstają dodatkowe problemy, gdy spółki są notowane na giełdzie papierów wartościowych.

Przestrzegany powinien być zarówno artykuł 20 k.s.h., ale również przepisy regulujące prawo do informacji (artykuły 428–429 k.s.h.) czy przepisy ustawy o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych, a także ustawy o obrocie instrumentami finansowymi. Granice takiego prawa do informacji, zarówno dla dominującego, jak i mniejszościowego akcjonariusza spółki publicznej, wymagają precyzyjnego wytyczenia. Niewątpliwie ciekawe jest, jakimi instrumentami posługuje się Skarb Państwa, aby zagwarantować sobie kontrolę operacyjną nad spółką publiczną, gdy jest współnikiem mniejszościowym.

Jak widać z powyższego wywodu, ilość problemów, jakie powstają w relacjach Skarbu Państwa i spółek z udziałem Skarbu Państwa, jest olbrzymia.

Mam nadzieję, że na wskazane pytania, ale również inne kwestie, odpowiedzi dostarczy niniejsza publikacja. Jest ona efektem konferencji naukowej, jaka odbyła się w Lublinie w dniu 3 kwietnia 2014 r.

W przygotowaniu opracowania pomagał mi mgr Paweł Daszczuk, za co chcę mu serdecznie podziękować.

Lublin, 30 września 2014 r.

prof. zw. dr hab. Andrzej Kidyba,
kierownik Katedry Prawa Gospodarczego
i Handlowego UMCS w Lublinie

Spółki Skarbu Państwa – próba typologii

Wprowadzenie

Dokonanie klasyfikacji (podziału logicznego) mnogości różnorodnych podmiotów gospodarczych z udziałem państwa występujących w polskiej gospodarce nie jest możliwe, gdyż zbiorowość ta w oczywisty sposób nie spełnia żadnego z trzech warunków poprawnej klasyfikacji: jednoznaczności, rozłączności oraz zupełności podziału¹. Natomiast można i warto – dla celów poznawczych i systematyzujących – pokusić się o stworzenie typologii tej zbiorowości². Typologia, a więc czynność porządkująca, wprowadzająca „ład strukturalny” do analizowanego fragmentu rzeczywistości, nie musi spełniać rygorystycznych wymogów formalnych, będących istotą klasyfikacji.

Opracowanie niniejsze składa się z dwóch części. W pierwszej podejmuję próbę wyodrębnienia i zdefiniowania spółek Skarbu Państwa. Rozważam też pojęcie kontroli korporacyjnej sprawowanej przez Skarb Państwa, której zakres i sposób realizacji traktuję jako podstawowe kryterium typologii spółek Skarbu Państwa. W części drugiej analizuję dokładniej wyodrębnione grupy (typy) spółek Skarbu Państwa, w każdym przypadku ilustrując rozważania konkretnymi przykładami spółek.

¹ Zob. np. O. Nawrot, *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, Warszawa 2007, s. 96.

² W literaturze polskiej tego rodzaju interesującą próbę, dotyczącą wszystkich podmiotów publicznych – w nieco innym ujęciu niż w niniejszym opracowaniu – podjął F. Grzegorzczak, *Przedsiębiorstwo publiczne kontrolowane przez państwo*, Warszawa 2012, rozdz. III.4.

1. Wyodrębnienie i zdefiniowanie spółek Skarbu Państwa

Spółki kapitałowe z udziałem Skarbu Państwa są w Polsce najważniejszym elementem zbioru różnorodnych podmiotów gospodarczych o charakterze komercyjnym, których własność – w większym lub mniejszym stopniu – należy do państwa. W literaturze naukowej, zarówno prawniczej, jak i ekonomicznej, nie występuje jednolita terminologia dotycząca spółek z udziałami państwa, także kryteria ich wyodrębnienia i definiowania są zróżnicowane. Używane są, często zamienne, określenia takie jak: spółki z udziałami Skarbu Państwa, spółki Skarbu Państwa czy też spółki pod kontrolą Skarbu Państwa. Aby więc dokonać typologii tych podmiotów, należy najpierw przyjąć określone ich definicje.

Jako spółki „z udziałami Skarbu Państwa” traktuję te podmioty, w których Skarb Państwa – reprezentowany przez Ministra Skarbu Państwa lub innych ministrów – posiada bezpośrednio udziały własnościowe³, niezależnie od wielkości tych udziałów. Pojęcie to nie obejmuje więc:

- spółek „komunalnych”, w których udziały posiadają wyłącznie jednostki samorządu terytorialnego (podmioty te stanowią niewątpliwie własność publiczną, ale nie własność Skarbu Państwa), a prawa własności wykonują organy tych jednostek,
- spółek-córek, spółek-wnuczek i podobnych spółek z udziałem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych⁴. W tych przypadkach bowiem własność państwa (Skarbu Państwa) jest jakby pośrednia, a prawa z akcji/udziałów wobec tych podmiotów wykonuje nie Skarb Państwa, lecz inne jednostki.

Drugie ważne i podobne pojęcie używane w tym obszarze, tj. „spółka Skarbu Państwa”, określa – w sensie semantycznym – „czyja” jest spółka, do kogo należy. Mówiąc wprost, pojęcie to wskazuje, że Skarbowi Państwa przypisana jest własność spółki. Jednak kategoria własności jest stopniowalna, a wiązka uprawnień właścicielskich, używając podstawowego pojęcia teorii praw własności, może być bardziej

³ Chodzi tu – mówiąc ściślej – o udziały kapitałowe. Posiadanie akcji/udziałów oznacza jedynie ograniczone prawo własności.

⁴ W polskim systemie prawnym jednoosobowe spółki Skarbu Państwa traktowane są jako państwowe osoby prawne, zaś spółki z akcjonariatem państwowo-prywatnym, nawet gdy własność państwowa jest większościowa – już nie.

lub mniej kompletna⁵. Oznacza to np. w przypadku powszechnie występujących w polskiej gospodarce spółek o własności mieszanej – państwowo-prywatnej, że pojawia się poważny problem definicyjny. Trudno postawić jednoznacznie granicę między spółką, którą można określić jako „spółkę Skarbu Państwa”, której Skarb Państwa jest faktycznym właścicielem, a spółką, w której co prawda Skarb Państwa ma pewne udziały własnościowe, jest – formalnie biorąc – jej współwłaścicielem, jednak jego faktycznie realizowana wiązka uprawnień właścicielskich jest na tyle mała, że nie można mu przypisać przymiotu właściciela. Inaczej mówiąc, nie każdą spółkę z udziałem Skarbu Państwa można określić mianem spółki Skarbu Państwa.

Wyodrębnienie w ramach szerszej kategorii „spółek z udziałem Skarbu Państwa” węższej kategorii „spółek Skarbu Państwa” pojawia się w literaturze prawniczej w nieco odrębnym niż powyżej, choć zbliżonym rozumieniu. Tak np. I. Postuła termin „spółki Skarbu Państwa” odnosi wprost do „jednoosobowych spółek Skarbu Państwa oraz do spółek z większościowym udziałem Skarbu Państwa”⁶, a więc podmiotów, wobec których prawa właścicielskie Skarbu Państwa są bezsporne. Według tego autora podmioty te, tzn. jednoosobowe spółki Skarbu Państwa oraz spółki z większościowymi udziałami Skarbu Państwa, „podlegają w znacznej mierze tym samym regulacjom prawnym determinującym model nadzoru korporacyjnego”, charakterystycznym dla nadzoru nad własnością państwową⁷.

Jednak pozostając w kategoriach teorii praw własności, trzeba podkreślić, że sprowadzanie uprawnień właścicielskich Skarbu Państwa, przesadzających o stosowaniu określenia „spółka Skarbu Państwa”, do wielkości udziałów własnościowych w danym podmiocie nie wydaje się wystarczające. Zarówno literatura przedmiotu, jak i ogląd rzeczywistości funkcjonowania spółek kontrolowanych przez Skarb Państwa jasno wskazują na istotne różnice między formalnymi (*de iure*) a faktycznymi (*de facto*) uprawnieniami właścicielskimi Skarbu Państwa

⁵ Piszę tu o własności w sensie ekonomicznym. W sensie prawnym spółka jako podmiot, a nie przedmiot prawa nie może do nikogo „należec”. O rozróżnieniu własności w sensie prawnym i ekonomicznym zob. np. M. Bałtowski, P. Kozarzewski, *Zmiana własnościowa polskiej gospodarki. 1989–2013*, Warszawa 2014, rozdz. 1.1.2.

⁶ I. Postuła, *Nadzór korporacyjny w spółkach Skarbu Państwa*, Warszawa 2013, s. 43.

⁷ Różnica między nimi wiąże się niewątpliwie z kwestią ochrony praw akcjonariuszy mniejszościowych w spółkach z większościowymi udziałami państwa.

Andrzej Kidyba – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Gospodarczego i Handlowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, specjalista w zakresie prawa handlowego, gospodarczego i cywilnego; ukończył aplikację sędziowską i zdał egzamin radcowski; autor, współautor oraz redaktor ponad 250 publikacji, w tym kilkudziesięciu książek i opracowań naukowych: wielokrotnie wznawianych komentarzy (m.in. *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, *Kodeks cywilny. Komentarz*), podręczników i monografii, glos, artykułów publikowanych w Polsce i za granicą; arbiter w licznych międzynarodowych i krajowych postępowaniach arbitrażowych. Współpracuje z wieloma europejskimi ośrodkami naukowymi, wykłada w Studienstiftung des deutschen Volkes. Jest konsulem honorowym Republiki Federalnej Niemiec; ekspert komisji sejmowych i Rządu RP.

■ Monografia zawiera kompleksowe opracowanie funkcjonowania spółek z udziałem Skarbu Państwa zarówno z perspektywy praw i obowiązków Skarbu Państwa, jak i obowiązków tych spółek. Pomimo dużej doniosłości jurystycznej i praktycznej zagadnienia te nie były dotychczas przedmiotem obszerniejszego zainteresowania w nauce prawa. Publikacja zawiera opis szeregu problemów jakie wiążą się z funkcjonowaniem spółek z udziałem Skarbu Państwa i może stanowić dla czytelników cenną wskazówkę przy stosowaniu przepisów związanych z działalnością tych spółek.

■ W książce zawarto omówienie:

- relacji między organami spółek z udziałem Skarbu Państwa a Skarbem Państwa,
- podstawowych różnic pomiędzy spółkami z udziałem Skarbu Państwa a innymi przedsiębiorcami,
- zasad występowania spółek z udziałem Skarbu Państwa w obrocie gospodarczym,
- zasad dysponowania mieniem Skarbu Państwa.

■ Publikacja skierowana jest do prawników praktyków, w tym sędziów, radców prawnych, adwokatów, przedstawicieli spółek Skarbu Państwa, a także pracowników organów administracji. Zainteresuje również teoretyków prawa handlowego.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3432-7

9 788326 434327

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9 788326 434327 W01P01